

Hitano-erabiltzaile profil berriak sare sozialetan eta tartekako tratamendu-aldaketa adierazkorra. Kasu baten azterketa

Nuevos perfiles de usuarios del “hika” en redes sociales y cambio significativo en el tratamiento intermitente. Un caso de estudio.

Nouveaux profils d'utilisateurs de “hika” dans les réseaux sociaux et changement significatif dans le traitement intermittent. Un cas d'étude

New profiles of “hika” users in social networks and significant change in intermittent treatment. A case study

BEREZIARTUA ETXEBERRIA, Garbiñe
Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)
Hizkuntzaren eta Literaturaren Didaktika
University of the Basque Country (UPV/EHU)
Department of Didactics of Language and Literature
garbine.bereziartua@ehu.eus

MUGURUZA ASEGINOLAZA, Beñat
Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)
Euskal Hizkuntza eta Komunikazioa
University of the Basque Country (UPV/EHU)
Department of Basque language and communication
benat.muguruza@ehu.eus

Noiz jaso: 2021-12-15
Noiz onartua: 2022-04-20

Zukako elkarrizketa batean, aldizka hitanora jauzi egitearen atzean zer dagoen aztertu nahi du lan honek. Baina oso testuinguru espezifikoak aukeratu da azterlana gauzatzeko: ohiko hitano-erabiltzailea ez den gazte bat, sare sozialetan. Parte-hartzaile horrek sei urtean zehar Instagram plataforman izandako 1.870 txat-elkarrizketa arakatu ditugu, bereziki hika egindako adierazpenetan begia jarriz. Hor jasotakoei ikerketa-tradizio sendoa daukaten bi eremutako ekarpenak aplikatu dizkiegu: Jakobsonen hizkuntza-funtzioak eta kode-aldaketen tipologiak sailkatzeko proposamenak. Ikusi dugu hitanoaren erabilera adierazkorraren tipologiak sailkatzeko helduleku emankorrek izan daitezkeela bi eremuok. Ikusitakoan ondorio gisa, hitanoa biziberritzeko balizko egitasmoak martxan jartzeko pistaren bat ateratu dugu, baina kasu honetan formaren azterketa egitera mugatu gara eta beharrezkoa litzateke funtzioarekikoak ezagutzeko azterketa kualitatiboak egitea.

Gako-hitzak: Hitanoa, Instagram, sare sozialak, kasu-azterketa, kode-aldaketa, hizkuntza-funtzioak.

Este trabajo pretende indagar en por qué cuando en una conversación que se desarrolla dentro de un tratamiento de tú, se hacen saltos hacía un tratamiento allocutivo. Y para ello se ha elegido un contexto muy concreto: el estudio del comportamiento de un joven en las redes sociales, a sabiendas de que no utiliza habitualmente el allocutivo en sus relaciones sociales. Encuestamos 1.870 conversaciones de chat con el participante en la plataforma de Instagram durante los últimos seis años, con un enfoque particular en las declaraciones hechas con el tratamiento allocutivo. Hemos incluido contribuciones de dos áreas con una fuerte tradición de investigación: las funciones del lenguaje de Jakobson y las propuestas para clasificar tipologías de cambios de código. Hemos visto que ambos ámbitos pueden ser fructíferos asideros para clasificar las tipologías de uso expresivo del allocutivo. A raíz de lo visto, damos alguna pista de cómo poner en marcha posibles planes de revitalización del allocutivo, si bien en este artículo nos hemos limitado a un estudio de forma y, por lo tanto, habría que hacer estudios cualitativos para indagar en la función.

Palabras clave: Allocutivo, Instagram, redes sociales, caso de estudio, cambio de código, funciones del lenguaje.

Ce travail cherche à trouver pourquoi, lorsqu'une conversation utilise le vouvoiement, on constate parfois des sauts vers l'allocutif. On a pour cela choisi un contexte bien précis : l'étude du comportement d'un jeune n'utilisant pas l'allocutif dans les réseaux sociaux. Nous avons étudié 1870 chats de cet utilisateur sur la plateforme Instagram au cours des six dernières années, avec une attention spéciale aux conversations utilisant l'allocutif. Nous avons introduit les apports de deux domaines ayant une forte tradition de recherche : les fonctions du langage de Jakobson et les propositions visant à classier les typologies de changements de code. Nous avons constaté que ces deux domaines peuvent être de précieux alliés pour

classifier les typologies d'usage de l'allocutif. Grâce à cela, nous proposons une piste permettant de revitaliser l'allocutif. Nous nous sommes limités dans cet article à une étude de forme et donc il faudrait faire des études qualitatives sur la fonction.

Mots-clés : Allocutif, Instagram, réseaux sociaux, cas d'étude, changement de code, fonctions du langage.

This study seeks to examine the reasons behind the occasional switches to the Basque informal address form *hika* when the speaker is mainly using the formal *zuka*. We chose a very specific context for that: texts written in social networks by a young woman who is not a regular *hika* user. We analysed 1,870 Instagram chat conversations written over six years, and we focused on the use of *hika*. We applied to our findings two contributions with a long research tradition: Jakobson's language functions and different proposals to classify code-switching typologies. We observed that these two areas may be a productive foundation to classify the typologies of the expressive use of *hika*. As a conclusion, we suggest some ideas that could be considered when implementing activities to revitalise the use of *hika*, but it is also true that this study is restricted to the analysis of form, while more qualitative analyses may be needed in order to delve deeper into issues related to the function of this *hika* use.

Keywords: *Hika*, Instagram, social networks, case study, code-switching, language functions.

BEREZIARTUA ETXEBARRIA, Garbiñe, MUGURUZA ASEGINOLAZA, Beñat (2021). "New profiles of 'hika' users in social networks and significant change in intermittent treatment. A case study", *Euskera*, 2021, 66: 73-111.

1. Sarrera

Hizkuntzak betetzen dituen funtzioak zein diren zehazteko eta hizkuntzaren bidez egiten dugun adierazpenetako bakoitzak zein funtzio betetzen duen identifikatzeko ahaleginak aspaldikoak dira. Horrez gain, beren erreperitorioan hizkuntza bat baino gehiago dauzkaten hiztunek egiten dituzten kode-aldaketak gaitzat hartuta ere ikerketa asko egin izan dira. Eta, azken urteetan, hizkuntza edo kodeen arteko aldaketak ez ezik, hizkuntza baten baitako aldaeren arteko aldaketak ere aztertu izan dira (estandarra eta dialektoa). Gure kasuan, ez hizkuntza eta ez hizkuntzaren aldaera, baizik eta hizkuntza-tratamenduen arteko aldaketetan jarriko dugu begirada (formala edo *zuka* eta informala edo *hika*).

Erreperitorioan hizkuntza-tratamendu bat baino gehiago izatekotan, hainbat aldagairen arabera erabakitzen du euskal hiztunak solaskidearekin bata ala bestea erabili. Alberdik (1996) zerrendatu zituen irizpide horiek 90eko hamarraldiaren hastapenetan jasotako datuetan oinarrituta, Euskal Herriko hamaika lekutako hitano-hiztunak elkarrizketatu ondoren. Haren ikerketa mardulean, senideekin nahiz familiaz kanpoko solaskideekin tratamendua finkatzeko garaian eragin ohi duten aldagaiak zehaztu zituen, baina pertsona batekin normalean tratamendu bat erabili eta tarteka beste batera jauzi egitea, eta horren atzean dagokeena, hau da, hitanoaren erabilera adierazkorra delakoa, ez zituen gainetik baino garatu. Hor jarri nahi du, hain zuzen, arretagune nagusia lan honek, eta seguruenik gero eta ohikoagoa den profila aztertzen da: dela ohitura faltagatik, dela ezagutza faltagatik, hitanoa oso tarteka eta batez ere modu adierazkorrean erabiltzen duen hiztunarena.

Hitanoaz baliaitzeko modu jakin horretan sakontzeko, aski landu eta eztabaidatu den marko batean oinarritu gara; batetik, hizkuntzak bete ditzakeen funtzioak zehazteko eta, bestetik, kode-aldaketa deritzon fenomeno hobeto ulertzeko proposatu izan diren zenbait sailkapen erakutsiko ditugu hemen. Orain arteko sailkapenak aintzat hartuta, bi modutan aztertuko dugu lan honetako corpusa: batetik, Jakobsonek (1960) proposatutako hizkuntza-funtzioak gure testuinguruan aplikatzeko baliagarriak diren ikusiko dugu; bestetik, sailkapen berri bat mahaigaineratuko dugu,

kode-aldaketan eremuan proposatutakoetatik abiatuta, baina hizkuntzen arteko aldatetari beharrean, tratamenduen arteko aldatetari begiratuko diona, eta, bereziki, tratamendu neutrotik («zuka ez-alokutiboa») hika modu adierazkorrean (tarteka baino ez) egiteko jauziari. Proposatutako sailkapen berri hori aplikatuko diogu gure corpusari eta emaitzetan aurkeztuko ditugu hor ikusitakoak. Behin horiek eginda, ateratako ondorioen berri emango dugu, aurrera begira egin litezkeen ikerketetarako balioko dutelakoan.

2. Atal teorikoa

Atal teoriko hau bi azpiataletan banatuta dago: lehenik, hitanoari dagozkion hainbat ideia azalduko ditugu, nagusiki tratamendu-aldaketaren fenomenoen arreta jarritz. Bigarren azpiatalean, Jakobsonek (1960) definitutako hizkuntza-funtzioak jarriko ditugu mahai gainean, batetik; eta, bestetik, kode-aldaketaren atzeko arrazoi posibleen sailkapenak aletuko ditugu, zenbait autorek proposatutakoak aintzat hartuta.

2.1. Hitanoa

Euskaraz oraindik beste tratamendu batzuk ere han-hemen erabiltzen diren arren (xuka, zuka alokutiboa eta berorika), lan honetan zukako¹ eta hikako tratamenduei soilik erreparatuko diegu. Aspaldi honetan zuka aritzen dira normalean euskaldun gehienak, eta egoera gehienetarako baliagarria den hizkera neutrotzat har dezakegu. Hitanoari lagunarteko edo konfiantzazko tratamendua deitu ohi zaio, nahiz izendapen horiek errealtatea ez oso zehatz islatu. Edonola ere, hitz egiteko modu markatua da hitanoa, gaur egun, Euskal Herriko eremu geografiko eta testuinguru gehienetan.

¹ Lan hau irakurtzea samurragoa izan dadin, eta zuka alokutiboaz ez dugunez hitz egiten, zuzenean «zuka» deituko diogu «eztabadaka» aritzeari edo «tratamendu neutroari».

2.1.1. *Hitanoaren erabileran eragiten duten aldagaiak*

Atal honetan sakonduko diren edukien sarrera bat eginez, solaskideen ezaugarrien, haien arteko harremanaren eta testuinguruaren arabera aukeratzeko da zein tratamendu erabili. Adina kontuan hartuta, tradizioz adinkideen artean egiten da hika, eta zaharragoak gazteagori egiten dio, baina alderantziz normalean ez. Etxeko edo familiako erabilerari dagokionez, ahaidetasun maila eta generoa dira gehien eragiten duten aldagaiak.

Senide hurbilak eta genero² bereko solaskideak izatea hitanoaren bultzatzaile direla ondorioztatu zuen Alberdik (1994) Euskal Herri osoko datuekin. Badirudi belaunaldi batetik besterako erkaketan generoak gero eta garrantzi handiagoa hartzen duela eta itzal egiten diela gainerako aldagaiei, Gipuzkoako bi herritan zentratutako lan berriagoetan ikusitakoen arabera; izan ere, gizonezkoen arteko tratuan eusten dio hitanoak, eta gainerako harreman guztietan nabarmen jaisten da (Azkue 2000; Muguruza & Bereziartua 2020).

Etxetik kanpo hika egin ala ez erabakitzeko aldagaiak ez dira hain desberdinak. Adina, generoa eta harremanaren maiztasuna lirateke erabakigarriak (Alberdi 1994). Horiei kideetasuna gehitu behar zaie, modu zabalean ulertuta: «lankideetasuna, auzokideetasuna, herrikideetasuna eta jolaskideetasuna, besteak beste, $T-T^3$ -ren bultzagarri izaten dira sarritan eta are sarriago, aspaldidanikako edo betidanikakoak baldin badira» (Alberdi 1994: 987). Nerabe azpeitiarren hika egiteko joera aztertuta, ordea, beste behin generoa da ardatz nagusia, eta etxetik kanpo ere gizonezkoen arteko harremanetara mugatzen da gero eta gehiago hitanoa. Muturreko konparazio bat jartze aldera, 12-18 urteko mutilen % 85,8k egiten diote elkarri hika, eta nesken artean, berriz, % 2,8k (Bereziartua & Muguruza 2021).

² Xabier Alberdik «sexu» terminoa badarabil ere, «genero» hobetsi dugu hemen.

³ Bi pertsona elkarri tratamendu informalean zuzentzea; hizkuntza-tratamendu informalaren erabilera simetrikoa.

2.1.2. *Solaskidearekiko tratamendu-aldaketa: zaila, baina ez ezinezkoa*

Alberdiren arabera, behin tratamendua finkatuta zaila da aldatzea, eta oro har «nola hasi hala segi» printzipioaren arabera jokatzekoa dute hika-hiztunek (Alberdi 1994: 983). Tratamendu-aldaketari dagokionez, salbuespenak lirateke bi kasu, literaturan maiz aipatzen direnak: umeak eta ezkonberriak. Umeei dagokienez, jakina da gurasoek seme-alabei hika egitea ohikoa izan dela tradizioaren arabera, ñabardurak ñabardura (Alberdi 1993). Dena den, umeari jaioberritan zuka egiten diote normalean, eta koskortzen denean pasatzen dira seme-alabei hika egitera. Trantsizio-adin hori zein den ez dago zehazterik, baina 6 eta 15 urte artean kokatu izan da (ikus Alberdi 1993; Azkue 2000; de Rijk 1991). Bigarren salbuespena kontrako noranzkoan gertatzen da. Hori normalean bikote-harremanetan ikusi izan da: ezkongabetan elkarri hika hitz egin arren, ezkondu eta gero zuka egitea. Eginahalak eginda gauzatzen omen dute maiz aldaketa hori, bereziki ezkonberrien adiskidetasuna aspalditik badator, eta oso gaztetatik elkarri hika egin badiote (Alberdi 1996).

Horiez gain, eta gure ikerketara begira bereziki esanguratsua baita, hitanoaren erabilera adierazkorra (tartekako erabilera) legoke. Alberdik (1996) dioenez, oso gutxitan gertatzen da bi solaskidek elkarrekin bi tratamenduak neurri berean erabiltzea. Izatekotan, arrunta den fenomeno bat gertatzen da: nagusiki tratamendu bat erabiltzen duten bi lagunek aldizka bestera jauzi egitea. Aldaketa horiek ñabarduraren bat adierazten dute komunikazioan, eta pertsonen aldarreak edo testuinguruak eragin ohi du. Alberdiren (1994: 985) adibideek argi azaltzen dute jarrera hori:

Senar-emazte batzuek, adibidez, normalean eztabadaka aritu arren, jai-giroan edo txantxetan hitanora jo dezakete solasari umorezko ikutua ematearren. Orobat, semearekin hika aritzen den amak V-ra jo lezake haserrealdian batean urruntasun psikologikoa adierazteko eta, alderantziz, eztabadaka aritzen dena une jakin batean hiketaz balia liteke lagunarteko kideatasuna edo hurbiltasun psikologikoa adierazteko.

Alberdik berak (1994, 1996) aitortzen duenez, adierazkortasuna bilatzen duten erabilera markatu horiei zeharka baino ez zien erreparatu. Hala ere,

aipatzen du elkarrizketa-gaia ez dela tratamendu-aldaketaren giltzarrietako bat, baina bultza dezakeela batetik bestera pasatzea. Esaterako, batzuek hitanoa brometarako erabili ohi dute, baina «gai serio eta astunak erabiltzerakoan zuka erregistrora jotzen dute». Gai serioen artean, besteak beste, baserriarren arteko tratatuak, negozioak eta bankuko kontuak jaso zituen Alberdik (1993: 434).

Gaian bainoago, eta askotan horri lotuta egon arren, badirudi hartu-emanaren testuinguruan bilatu behar izaten ditugula gertaera hori hobeto ulertzeko arrazoiak. Festa-girorako bereziki aproposa dirudi hitanoak; izan ere, lagunarteko tratamendua noizean behin baino erabiltzen ez dutenek adarra jotzeko edo txantxak egiteko bakarrik erabili ohi dute. Testuinguru goibel batean —norbaiti doluminak ematerakoan, adibidez— zuka egitea nahiago du askok, nahiz elkari hika egiten ohituta egon. Taberna eta mendi giroa lirakeke, berriz, kontrako joera errazten duten testuinguruak, hau da, normalean zuka eginda ere, jendea hika egitera bultzatzen dutenak (Alberdi 1993).

Lau hankako animaliekin ere gertatzen da halakorik. Alberdik (1996) parte-hartzaile batzuegandik jasotakoaren arabera, animaliei hika egiteko ohitura oso zabalduta dago hika-hiztunen artean, baina zuka egiteko aukera ez da baztertzen. Beste behin, adierazkortasunaren arabera izaten da maiz hautua, hiztunaren aldarrearen arabera: hiztuna ez dagoenean umoreko, hika egin diezaioke abereari, eta zuka «maitekiro edo animalia-gandik zerbait ona eskuratzekotan» (Alberdi 1996: 281).

Tratamendu-aldaketa dela-eta merezi du Alberdiren (1996) ikerketak utzitako beste datu bitxi bat aintzat hartzea. Izan ere, hika egiteko egoerarik naturalena geure buruari zuzentzen gatzaizkionekoa den hipotesia baieztatu zuen, galdekatutako 210 parte-hartzaileetan oinarrituta. Hala izanik ere, emakumezkoen % 13,7k eta gizonezkoen % 11,1ek erantzun zuten bietara jarduten zutela, zuka nahiz hika. Mintzagai dugun alderdiari begira, biziki interesgarria litzateke aztertzea noiz jotzen duten batera eta noiz bestera, baina kontzientzia metalinguistiko handia eskatuko luke horrek, eta Alberdik (1996) berak ohartarazten du lantegi zaila dela buru barruan darabilgun tratamendua zein den zehatz jakitea, eta, beraz, lortutako emaitzak badaezpadakotzat hartu behar direla.

Nolanahi ere, maiztasun handiagoarekin gertatzen da gehienetan zuka egitetik aldizka hika egitera pasatzea, alderantziz baino. Ez alferrik, Alberdik (1996: 157) diseinatu eta ikerketan erabilitako galde-sortan «noizean behin» izeneko aukera eskaini zien parte-hartzaileei ingurukoekin erabiltzen zuten tratamendua zein zen zehazteko garaian, «noizean behingo edo ohiz kanpoko usuario markatu adierazkorrari» zegokiona. Ildo beretik, Azkuek (2000) Zumaian egindako ikerketan, eskolako gurasoei familia barruko kideekin nola egiten zuten galdetuta, eta «zuka», «hika» eta «bietara» aukerak emanda, kopuru altu samarrak erdietsi zituen azken horrek, % 10en bueltakoak. Litekeena da batzuekin, etxeko gazteenekin, tratamendua oraindik erabat finkatuta ez egotea eta biak txandakatzea, baina sarritan pertsona berarekin hikako eta zukako formak txandakatzen direla emango luke aditzera.

Tartekako tratamendu-aldaketa adierazkorraren barruan, lan honetarako bereziki interesatzen zaigu lan honetarako erabilera horren azpikategoriatzat har genezakeen beste fenomeno bat, azken urteotan batez ere gazteen artean identifikatu izan dena, eta, segur aski, neurri handi batean, hikako formak ez menderatzearen ondorioz gertatzen dena. Kasu horietan guztietan, diskurtsoa erabat zuka josi ohi du hizlariak, baina noizean behin hitanora jotzen du, eta tratamendu horri dagokion aditzen bat erabiltzen. Esaterako, Azkuek (2000: 28) 18-30 urteko zumaiarren artean ikusi zuen hori, ez baitzuten hitanoa ia erabiltzen; izatekotan, «esaldi tipikoetara mugatzen» ziren, direla «zuzenean egindako galderak», direla «jakineko esamoldeak».

Beitiak (2017: 140) adierazi zuen, «hitanoranzko hurbilpena» egiten ari diren Eskoriatzako gazte batzuei entzunda, hitanoa txertatu zutela apurka haien errepertorioan «formula sinple eta esaldi tipikoak» erabiliz. Egileak aitortu bezala, elkarriketa horiek ez dira hika gertatzen; izatekotan, «oso noizean behin hitano esaldi solteak entzun» daitezke. Ildo beretik, Etxabek eta Garmendiak (2003: 138) ikusi zuten 35-50 urteko emakumeek tarteka baino ez zirela hika egiten haien emakumezko ilobei: «espresioak die batipat». Azkenik, Etxanizek (2001) bere bizipen eta lekukotzatik begiratu, ez dio etorkizun oparorik ikusten hitanoari. Haren ustez, zabal-tzea ez lortu arren, espero izatekoa da zenbait esamolde «fossil» moduan

mantentzea gurean. Izan ere, gaur egun testuinguru informaletan entzuten dira «izorra hadi» edota «hartzak», besteak beste, gainerako aditzak zuka erabili arren.

Orain arte esandakoak nolabait laburbilduz, ikusi dugu tratamendu bat ala bestea erabiltzeko garaian gehien eragiten duten aldagaiak adina, generoa, familiakideen arteko ahaidetasun maila edota lagunarteko harremanaren maiztasuna izan litezkeela; eta behin pertsona batekin hitz egiteko tratamendua finkatuta, zaila dela hori aldatzea. Hala ere, badira tradizionalki modu sistematikoan tratamendu-aldaketa egin izan den kasuak: umeei hitz egitean eta ezkonberrien artean.

Horrez gain, hitanoaren erabilera adierazkorra ere egin izan dela ikusi dugu, batik bat gehienetan zuka egiten dutenek tarteka hika eginda. Aurreko paragrafoetan deskribatu eta *tartekako tratamendu-aldaketa adierazkorra* izendatu dugun fenomeno ahokoa da zenbait euskal hiztunengan. Profil hori da, hain zuzen ere, lan honetan aztertuko duguna.

Behin testuinguru honetan kokatuta, tratamendu-aldaketa hori zein modutara egiten den ikusi nahi dugu. Horretarako, hizkuntza-funtzioen alorrean nahiz kode-aldaketen eremuan egin diren ikerketei begiratuko diegu ondorengo lerroetan.

2.2. Hizkuntzaren erabilera: funtzioak

Hitanoaren erabilera adierazkorra zein kasutan gertatzen den ezagutzeko ikerketen faltan, onarpen zabala daukaten bi ikuspuntu oinarritzat hartu eta, logika deduktiboari jarraituz, bi ikuspuntu horietako ekarpenek esku artean dugun auzia argitzen lagun dezaketela uste izan dugu.

2.2.1. *Hizkuntza-funtzioak*

Hizkuntzak erabiltzen direnean, egindako adierazpen bakoitzak helburu jakin bati erantzuten diola esan liteke. Hori sakonen aztertu duten eremuak Hizkuntzalaritza eta Komunikazioa dira. Teorialari batek baino gehiagok

proposatu dituzte sailkapenak eta zerrendak, baina horien artean onarpen zabalena lortu dutenetako bat Jakobsonena (1960) izan da.

Jakobsonek (1960) ikuspuntu pragmatikotik egin zuen bere proposamena. Horretarako, komunikazioaren oinarritzko sei elementu hartu zituen ardatz: igorlea, hartzailea, kanala, mezua, kodea eta testuingurua. Proposatutako hizkuntza-funtzio bakoitzak elementu horietako bati erreparatzen dio: funtzio emotiboak igorleari, deitze funtzioak hartzaileari, funtzio fatikoak kanalari, funtzio poetikoak mezuari, funtzio metalinguistikoak kodeari eta erreferentzia funtzioak testuinguruari.

Jakobsonen (1960) proposamena hainbat ikerlanetan aplikatu izan da eta Euskal Herrian ere bada hori egin duenik. Ordenagailu bidezko komunikazioaren eremuan, Perezek eta Zulaikak (2016: 107) euskal gazteek idatzitako txatak aztertu zituzten eta honako hau zioten beren lanean:

Modu klasikoan esanda (Bühler, Jakobson), txatgileek jolas-solasan darabilten hizkuntza batik bat funtzio adierazkorra, espresiboa (igorle den Nlaren, agerbide berariazkoa), funtzio konatibo edo deitze funtzioa (hartzaile den solaslagunari dei egitekoa, hurko horrengan eragin nahi izatekoa) eta fatikoa (bitartekoa, ukibidea zabalik dagoe-la adieraztekoa) betetzen dituela darabilte. Funtzio poetikoarekin ere lot daitezke txat-sortzaileen ekoizpen batzuk, mezua bera arretagunea da eta. Hitz-jolasak asmo sortzailearen islatzat har daitezke.

Atal teorikoaren lehenengo zatian ikusi dugunez, esku artean dugun azterlanak hitanoaren erabilerari begiratu nahi dio. Horri begiratzeko aukeratu dugun lehenengo prisma Jakobsonek egindako hizkuntza-funtzioen sailkapena izan da. Jarraian, beste ikuspegi bati helduko diogu: kode batetik bestera salto egite horri dagokiona, hain zuzen ere.

2.2.2. *Kode-aldaketak eta funtzioak*

Elkarrizketa berean kode bat baino gehiago erabiltzeko fenomenoak ikergai mamitsua izan da XX. mendearen erditik hona. Gardner-Chlorosen (1991a) arabera, kodetzat hartu izan dira bai hizkuntzak eta bai hizkuntza baten baitako dialektoak. Ildo horretatik, Gumperzek (1982: 59) ere hona-

ko hau zioen: «Code alternation among bilinguals shows some similarity to alternation among dialect variables in the urban speech community studied in recent sociolinguistic surveys» (69. or).

Hizkuntza bat baino gehiago erabiltzen direnean, eta bereziki kode-aldaketan kasuan, zalantza egon izan da aldaketa horiek ausazkoak diren edo arauraren bat jarraitzen ote duten. Laboven (1971: 457) hitzetan: «no one has been able to show that such rapid alternation is governed by any systematic rules or constraints and we must therefore describe it as the *irregular mixture* [italics added] of two distinct systems». Baina Boztepek (2003) dioenez, baieztapen hori egin zenetik hona, ikerketa asko egin izan da gai hauen inguruan eta gaur egun gauza jakina da kode-aldaketa ez dela iritzira egiten, baizik eta puntu jakinetan gertatzen dela kode batetik besterako jauzia.

Zentzu horretan ikusten dugu gai honek lotura izan dezakeela esku artean daukagun ikergaiarekin. Tratamendu batetik besterako jauziaren atzean zer egon liteke? Kode-aldaketen eremuan ikusitakoak aplikagarriak izan ote daitezke hitanoaren tartekako erabilera adierazkorra nolabait azaltzen laguntzeko?

Androutopoulosen (2013) esanetan, kode-aldaketaren edo *code-switching*-aren (aurrerantzean, CS) diskurtso-funtzioei dagokienez, bereziki Gumperzen (1982) eta Auerren (1995) lanak hartu izan dira erreferentziatzat.

Lehenik eta behin, Blomek eta Gumperzek (1972) *situational switching* eta *metaphorical switching* bereizi zituzten. Bereizketa horren oinarrian diglosia-testuinguru bat dago, Blomen eta Gumperzen (1972: 126) hitzetan: «switching assumes a direct relationship between language and the social situation». *Situational switching* horretan, diglosia-egoerak markatzen dituen egoera formal eta ez-formaletan jasotzat jotzen den hizkuntza eta informaltzat jotzen dena erabiliko dira, horretan oinarritzen da kodeen alternantzia. *Metaphorical switching* delakoan, aldagai gehiagok parte hartzen dute. Hor-tik abiatuta, Gumperzek (1982) *metaphorical* edo *conversational code switching* horren baitan kode-aldaketak betetzen zituen elkarrizketa funtzioak zehaztu zituen, diskurtsoaren analisia oinarri hartuta:

1. *Quotations*: beste norbaitek esandakoak birformulatzeko.
2. *Addressee specification*: entzule jakin bati zuzentzeko.

3. *Interjections (and sentece fillers)*: bat-bateko emozioak adierazteko.
4. *Reiteration*: argitzeko, indartzeko edo enfatizatzeke.
5. *Message qualification*: esan nahi dena osatzeko (adibidez: ekintzak eta iritziak bereiziz).
6. *Personalization versus objectivization*: ikuspuntu pertsonalak eta objektiboak bereizteko.

Auerrek (1984) ikuspuntu hori kritikatu egin zuen, esanez kode-aldaketaren atzean dauden arrazoiak ezagutzeko modurik egokiena ez zela Gumperzek (1982) proposatzen zuen ikuspuntu semantikoa. Auerrek (1984) bi multzo bereizten ditu: batetik, solaskidearen arabera egiten den CSa (*preference-related* edo *participant-related*); eta, bestetik, diskurtsoaren arabera egiten den CSa (*discourse-related*). Eta bi multzo horietako bakoitzean hainbat egoera zehazten ditu (Auer 1988): lehenengoaren baitan, solaskidearen gaitasuna edo gaitasunik eza edota solaskideak hizkuntza bat erabiltzea nahiago izatea bestea erabiltzea baino; bigarrenengoaren baitan, gaia aldatzea edota ematen den informazioaren arabera (esaterako, ezaguna edo berria) kodea aldatzea, besteak beste.

Androustopoulosen (2013: 3) arabera, Auerrek (1984, 1988) proposatutako azpikategoria horiek neurri batean gainjarri egiten dira Gumperzek (1982) proposatutakoekin; eta haren interpretazioaren arabera, bai Gumperzek eta bai Auerrek *contextualization cue* gisa ulertzen dute kode-aldaketa, esate baterako, hiztunak bere interpretazioa edo esaten duena hobeto kokatzeko (*to frame*) egiten du kode-aldaketa.

Hamarraldi berean beste sailkapen bat proposatu zuten Appelek eta Muyskenek (1987), Jakobsonen (1960) hizkuntza-funtzioak oinarri hartuta. Berez testuinguru jakin baterako sortutako sailkapena, beste eremu batean aplikatu zuten; hori da, hain zuzen ere, esku artean daukagun lanean ere egin asmo duguna. Hona hemen Appelek eta Muyskenek (1987) kode-aldaketaren fenomenoak aztertzeke, egokitutako sailkapena:

1. *Referential function*: kasu honetan hiztunak hizkuntzaz aldatzen du, ari den hizkuntza horretan hitz egokia aurkitzen ez duelako edo hizkuntza horretan hitz hori ez dagoelako.

2. *Directive and integrative function*: solaskidearen parte-hartzea lortzeko adierazpideak izango lirateke (estandarrak diren agurrak, ohikoak diren tratamenduak, agintera edo galderak).
3. *Expressive function*: norbere sentimenduak aditzera ematean datza; horrela, norbanakotasuna azpimarratuz.
4. *Phatic function*: komunikatzeko bideak irekita mantentzea du xede (ohiko bihurtutako elkarrizketahasierak nahiz -amaierak, solaskideari hitza ematea...).
5. *Metalinguistic function*: darabilten hizkuntzari buruzko erreferentzia esplizituak egiten ditu solaskideak (hizkuntzaren erabilerarekiko edo arauerekiko jarrerak edo kontzientzia adieraziz).
6. *Poetic function*: hitz-jokoak eta txistek egiteko erabiltzen denean; hizkuntza bera da helburu eta jolas-iturri.

Yankovak eta Vassilevak (2013) dioten moduan, gisa horretako sailkapenak egiteko ahalegin gehiago ere egon dira (McClure eta McClure 1988; Romaine 1989; Nishimura 1997; Zentella 1997; Gardner-Chloros 1991b), baina kritikak jaso izan dituzte behar besteko argitasunik ezagatik edota forma eta funtzioa nahasteagatik.

Gurera etorrita, alegia, Euskal Herriko testuinguruan kokatuta, kodeen arteko aldaketa aztertu duenetako bat Muñoa (2002) izan da. Hark dioenez, berek egindako azterketaren arabera, ohikoa da kodea aldatzea euskara-gaztelania elebidunengan. Eta erabileraren horren zergatia hiztunen euskarazko gaitasun urria baino sakonagoa izango litzateke. Muñoaren esanetan, euskara-gaztelania elebidunen kasuan, euskaratik gaztelaniara kodea aldatzeak hainbat funtzio dauzka oinarrian, esaterako: hutsune linguistikoak betetzea, esapide jakin batzuek adierazkortasun handiagoa daukatela hizkuntza batean bestean baino, konnotazio negatiboak leuntzea, umorea edo ironia adieraztea, egoera kontestualizatuak adieraztea, aipamen zuzenak egitea, esandakoa indartzea edo arbuiatzea, elkarrizketaren norabidea zuzentzea edo negoziatzea, gai batetik bestera mugitzea edo hizketagai berriak eranstea eta txanda mantentzea edo elkarrizketa amaitzea.

Orain arte aurkeztutako sailkapenak ahozko komunikazioan oinarrituta egindakoak dira. Montes-Alcalá (2007) idatziz erabilitako hizkuntzari

erreparatu zion, blog elebidun bateko solasaldiak aztertuz. Eta ordenagailu bidezko komunikazioaren eremuan jarraituz (*computer mediated communication*, CMC hemendik aurrera), Caparasek eta Gustilok (2017) Facebook-eko elkarrizketetan ikusitako kode-aldaketen funtzioak kategorizatzeke beste proposamen bat egin zuten, Hoffmannen (1991) eta Saville-Troikerren (1986) marko analitikoan oinarrituta:

1. Gai jakin bati buruz hitz egitean
2. Besteek esandakoak aipatzean
3. Zerbait enfatizatzean
4. Interjekzioa (esaldietako betegarriak edo konektoreak txertatzean)
5. Zerbait argitzeko errepikatzean
6. Esandakoaren edukia argitzean
7. Talde-identitatea adieraztean
8. Eskaera edo agindu bat arindu edo gogortzean
9. Benetako behar lexikoa dagoenean
10. Xede-taldea mugatzean

Euskal Herrian ere egin dira CMCetako kode-aldaketak aztertzeko ikerketak, arreta bereziki forman jarrita. Esaterako, Zulaikak (2019) ingurune sintaktikoaren araberako tipologia egin zuen, eta hiru kode-aldaketa mota bereizi zituen: perpaus barnekoa, perpausen artekoa eta enblematikoa. Mai-zen erabilitakoak azken horiek izan zirela ikusi zuen, esaterako: interjekzioak, testu-antolatzaileak, hitz gordinak nahiz irainak eta eginkizun konatiboa duten elementuak.

Sailkapen proposamenekin amaitzeko, Androutsopoulosena (2013) eka-rriko dugu hona, nolabait orain arte aurkeztutakoak biltzen dituelakoan. Hark dioenez, elkarrizketetan egiten diren kode-aldaketak sailkatzeko egin diren eta komunitate zientifikoak onespina eman dien proposamen horiek oinarri hartuta, kode-aldaketak CMCetan betetzen dituen diskurtso-funtzio zenbait honako hauek dira:

1. Ohiko diskurtso-helburuetarako; dela agurtzeko, dela zoriontzeko.
2. Kultura bateko genero jakinak performatzeko; poesia edo txiste-kontaketa, besteak beste.

3. Zeharkako esaldia dela aditzera emateko (eta ez idazlearen beraren hitzak).
4. Esakune baten errepikapena, enfatizatzeko asmoz.
5. Hartzaile jakin bati zuzentzeko, aurrez egindako hizkuntza-hautuei segida emateko, edo besteren hizkuntza-hautuak zalantzan jartzeko.
6. Ikuspegi edo gai baten aldaketa testuinguratzeko, gertaeraren eta iriztiaren artean bereizteko, edo informazioaren eta estimuaren artean eta abar.
7. Esandakoa seriotzat edo irrigarritzat jotzeko, balizko gaizki-ulertuak arintzeko, gustukoa ez den erantzun edo eskaera baten aurrean kode-aldaketa umoretsua erabilia, esaterako.
8. Hartzailearen koderia aldatzea (des)adostasuna adierazteko, onarpena edo gatazka adierazteko eta abar.

Elkarrizketa berean kode bat baino gehiago erabiltzeko fenomenoak izan dugu mintzagai aurreko lerroetan. Kode-aldaketen atzean dauden moduak zehazteko, hainbat sailkapenen berri izan dugu eta baita sailkapen horiei leporatu zaizkien zenbait mugaren berri ere. Horiek guztiak eta hizkuntza-funtzioei buruz esandakoak aintzat hartuta, ez hizkuntza eta ez hizkuntza-aldaera, baizik eta tratamenduen arteko aldaketen atzean dauden moduak aztertuko ditugu.

3. Metodologia

3.1. Testuingurua: Gaztesare egitasmoa

Esku artean dugun ikerketa Gaztesare proiektuaren baitan gauzatu da. Gaztesare proiektuak gazte euskaldunek sare sozialetan dauzkaten praktika eleaniztunak aztertzea, eta gazte horiek hizkuntzen eta dialektoen inguruan dituzten irizpideak, ematen dizkieten balioak eta ideologia linguistikoak ezagutzea du helburu. Gazte horien hizkuntza-aukerak eta hibridazio-fenomenoak aztertzen dira, bai euskalkien arteko kode-aldaketak eta bai gaztelania/frantsesa/ingelesa eta euskararen artekoak. Aurrerago azalduko dugunez, corpus bat osatu da gazte horiek sare sozialetan dauzkaten praktikekin, erabilera horiek hainbat diziplinatatik aztertzeko asmoz.

3.2. Helburua eta ikerketa-galderak

Esku artean dugun lanaren helburua da hizkuntza-funtzioak zehazteko nahiz kode-aldaketen nolakotasuna eta funtzioak aztertzeke proposatu izan diren sailkapenetatik abiatu, eta marko hori hitanoarekin lotutako testuinguru zehatz batean aplikatzea: tartekako hitano erabiltzaileak sare soziale-tako bere elkarriketa pribatuetan egiten duen (tartekako) tratamendu-aldaketa adierazkorra.

Helburua izango litzateke hitanoak betetzen duen funtzioa ezagutzea, baina horretarako behatutakoaren interpretazioa egin behar da, eta horrek analisi sakonago bat eskatuko luke (parte-hartzailearena edo informatzaile batena). Hala ere, helburu horretara iristeko, lehenengo urratsa hitanoa zein kasutan edo nola erabiltzen den ikustea da, eta hori da, hain zuzen ere, ikerketa honen xedea.

Horretarako, honako ikerketa-galdera orokor hau planteatzen dugu: zer modutan erabiltzen du hitanoa ohiko hitano-erabiltzaile ez den pertsona batek sare soziale-tako bere diskurtso pribatuan? Eta galdera hori beste bi azpibaldera hauen bidez erantzuten ahaleginduko gara:

1. Jakobsonek (1960) proposatutako hizkuntza-funtzioen sailkapena aplikagarria al da tartekako hitano-hiztunak hitanoa modu adierazkorrean erabiltzen duen kasuetan?
2. Kode-aldaketen nolakotasuna eta arrazoiak zehazteke egin izan diren sailkapen-proposamenak aplikagarriak al dira tartekako hitano-hiztunak hitanoa modu adierazkorrean erabiltzen duen kasuetan?

3.3. Azterketarako corpusa osatzeko ikerketa-tresnak

Gaztesare proiektuko corpusa osatzeko, lau ikerketa-tresna erabili ditugu orotara: galde-sorta, biografia teknolinguistikoa, talde-etzabaidak eta sare soziale-tako ekoizpenak. Galde-sortetan datu orokorrak eskatu dizkiegu, baita *background* soziolinguistikoa ere: ama-hizkuntza, etxeko hizkuntza nagusia, bizitzako esparru desberdinetan erabiltzen duten hizkuntza, edo beren sare soziale-tako kontuetan nahiz elkarriketetan zein hizkuntza den nagusi,

besteak beste. Biografia teknolinguistikoa delakoan, bidez banan-banan grabatu dugu teknologien zein erabilera egiten duten galdetutakoan, parte-hartzaileek erantzundakoa, hizkuntzei arreta berezia jarrita. Talde-etzabaidetan fakultate bereko ikasleak elkartu ditugu, eta horiek hizkuntzei buruz duten diskurtsoaz eta ideologiaz aritu dira. Azkenik, parte-hartzaileek Facebooken eta Instagramen 2009tik 2019ra idatzitakoak bildu ditugu, bai argitalpen publikoak, bai txat pribatuak. Orriotan aurkezten dugun lanak bereziki azken horiei begiratzen die, hots, sare sozialei; gainerako informazioa modu osagarrian erabili dugu, edo hemen aurkezten ditugun datuak testuinguruan jartzeko.

3.4. Parte-hartzaileak

Gaztesare proiektuan orotara 30 gaztek hartu dute parte, Euskal Herri osoko hiru unibertsitatetako bost fakultatetakoak: Euskal Herriko Unibertsitateko Hezkuntza, Filosofia eta Antropologia Fakultatea (Donostia), Letren Fakultatea (Gasteiz) eta Komunikazio Zientzien Fakultatea (Leioa); Nafarroako Unibertsitate Publikoko Irakasle Eskola (Iruñea); eta Paueko eta Aturrialdeko Unibertsitatea (Baiona). Bereziki euskararen erabilera eta euskararekiko jarrerak aztertu nahi direnez gero, euskaldunak dira parte-hartzaile guzti-guztiak, sare sozialetan egiten duten euskararen erabilera gora-behera. Artikulu honetako ikergaia hitanoa da, baina Perezek eta Zulaikak (2016: 110) antzerako testuinguruan ikusitakoari buruz honako hau zioten: «Hemen aztertuko ez dugun arren, uste dugu aipatzekoa dela lagin honetako hiztunok —ez neskek ez mutilek— ez dutela hitanoa erabiltzen beren arteko komunikazio lagunartekoan, nahiz eta askok euskara etxean ikasi duten, familia euskaldunetan eta giro euskaldunetan hazi eta hezi diren», eta gure kasuan ere muga horrekin aurkitu gara. Gaztesare proiektuko corpusa aztertu ondoren, ikusi dugu parte-hartzaile bakarra dela hitanoa modu esanguratsuan erabiltzen duena, eta hori da lan honetan aztertu duguna, hau da, orriotan aurkezten dugun lana kasu zehatz baten azterketa da, alegia.

Azterketa honetako subjektua 20 urteko emakumezkoa da. Bere lehen hizkuntza euskara da, testuinguru soziolinguistikoko euskaldunekoa da eta

Euskal Ikasketak burutzen ari da. Elkarrizketetan parte hartu duten gainerrako solaskideei dagokienez, ez daukagu haiei buruzko informaziorik, datuak anonimizatu egin baitira.

3.5. Datuen analisisa

Parte-hartzailearen Instagrameko txat pribatuak arakatu ditugu: zehazki, 1.870 elkarrizketa, 2014 eta 2019 bitartean sortutakoak. Ez dira aurrez aurreko elkarrizketak izan, CMC testuinguruan sortutako elkarrizketa idatziak baizik. Bi ikertzaileok goitik behera irakurri ditugu testuok eta hikako ekoizpenak hautatu, izan pertsona-izenordain, izan aditz-forma. Orotara, elkarrizketen arteko 80tan aurkitu dugu hitanoa modu batera ala bestera, eta zehazki 48 elkarrizketatan erabili du hitanoa gure parte-hartzaileak; gainerrakoetan solaskideak izan dira hitanoa erabili dutenak. Elkarrizketa horiek bereizi egin ditugu, xehe-xehe aztertzeko asmoz.

Sare sozialetako elkarrizketa pribatu horietan hitanoa nola erabiltzen den eta zein funtzio bete dezakeen ikusteko, atal teorikoan aurkeztutako sailkapenak hartu ditugu oinarritzat. Lehenengo ikerketa-galderari erantzuteko, Jakobsonen (1960) sailkapena erabili dugu eta gure corpusean aurkitu ditugun hitano-adierazpenak sailkatzeko, honela interpretatu dugu proposamen hori:

1. Erreferentzia funtzioa (*Referential*). Zerbaiti buruzko informazioa ematen da, modu objektiboan. Adibidez:
 - *Eguraldi ederra egiten din gaur.*
2. Funtzio emotiboa (*Emotive*). Igorleak bere emozioak edo sentipenak adierazten ditu modu subjektiboan. Adibidez:
 - *Jendea erotuta zagon!*
3. Deitze funtzioa (*Conative*). Igorleak, esaten duenarekin, hartzailearengandik erreakzio bat edo erantzun bat jaso nahi du. Hartzailearen parte-hartzea bilatzen da, aginterazko formen bidez, mesede bat eskatuz edo hartzailea interpelatuz (bokatiboa). Adibidez:
 - *Egon hadi lasai, hi!*

4. Funtzio fatikoa (*Phatic*). Komunikazio kanala irekita mantentzea du xede. Hor kokatu ditugu hasierako nahiz amaierako agurrak. Adibidez:
 - (Elkarrizketaren amaieran) *Hitz egingo dinagu*.
5. Funtzio metalinguistikoa (*Metalinguistic*). Hitanoa bera mintzagai den kasuak izango lirateke. Adibidez:
 - «*Hator*» *h-z idazten da*.
6. Funtzio estetiko/poetiko (*Poetic*). Mezua adierazteko moduari erreparatzen dio. Funtzio honen baitan kokatu ditugu, bereziki, abesti ezagunetako hitzak erabili diren kasuak. Adibidez:
 - ♪ *Hau duk zorioneko ezkondu beharra*⁴ ♪

Bigarren ikerketa-galderari erantzuteko, kode-aldaketen azterketetan proposatu izan diren eta atal teorikoan deskribatu ditugun sailkapenak oinarri hartuta, hitanoarentzat balio dezakeen sailkapen bat osatu dugu, eta hori hartu dugu gure corpusa aztertzeko abiapuntutzat.

Proposatutako sailkapena bi ataletan banatu dugu: «forma» eta «funtzioa», osagarriak izan daitezkeelakoan. «Forma» izeneko atalean zerrendatutakoekin, egiten denaren deskribapena bildu nahi da, alegia, zer egiten den (aurrez esandakoa indartu, finkatutako esapideak erabili...). «Funtzioa» atalean, egiten den hori zertarako egiten den azaldu nahi dute bertan zerrendatutakoekin (esan nahi dena modalizatu, talde jakin bateko kide dela adierazi...). Orain arte egindako zenbait sailkapenek kritikak jaso izan dituzte, besteak beste, forma eta funtzioa ez bereizteagatik (Yankova eta Vasileva 2013). Guk ere bat egiten dugu kritika horrekin, baina jabetzen gara bereizketa hori egitea ez dela lan erraza.

Ideala izango litzateke hitanoa erabiltzen den kasu bakoitzean, gure sailkapeneko atal bakoitzetik (formatik eta funtziotik) gutxienez ezaugarri bat esleitzea: batetik, *zer* egiten den ikustea; eta, bestetik, *zergatik* edo *zertarako* egiten den jakitea, alegia. Zulaikak ere bere ikerlanean (2019: 353-354) muga hori bera ikusi zuen: «tipologiarekin batera, nahitaezkoa da funtzio

⁴ «Gure koadrilan»: <https://www.eusko-ikaskuntza.eus/eu/dokumentu-fondoa/euskal-kantutegia/ab-4984/>

pragmatikoak eta gazteak kodeak aldatzeko dituzten arrazoiak aztertzea KA-ren ikuspegia osatzeko». Baina eginkizun horrek beste gisa bateko ikerketa egitea eskatzen du ezinbestean eta, kasu honetan, azterketa deskribatzaile bat egitera mugatu gara, arreta forman jarritz. Aurkezten dugun sailkapenean agertzen den funtzioari buruzko edukia ez dugu baliatuko lan honetan, baina sailkapena bere osotasunean argitaratzea erabaki dugu, beste norbaitentzat baliagarri izan daitekeelakoan.

Hona hemen erabilitako sailkapena⁵:

⁵ Sailkapen honekin osatutako bertsioa 1. eranskinean aurkituko du irakurleak, eta bertan agertzen dira taula osatzeko erabilitako iturriak.

Forma (ZER):	Funtzioa (ZERTARAKO):
<ul style="list-style-type: none"> – ALDATU (gaia, ikuspuntua, formaltasuna) – BEREIZI (ebidentziak eta iritzia, informazioa eta afektua, lehen eta bigarren mailako informazioa) – OSATU – DISTANTZIA JARRI (jarrera desberdina adierazi, aurrekoak esandakoari kontrakotasuna edo zalantza adierazi) – PERTSONA/AUDIENZA JAKIN BATI HITZ EGIN – INDARTU, ARGITU, ENFATIZATU – AIPATU – ABESTIETAKO HITZAK ERABILI – FOSILDUTAKO/FINKATUTAKO ESAPIDEAK ERABILI – EMOZIOAK ADIERAZI – AGURTU, TXANDA MANTENDU EDO ELKARRIZKETA AMAITU – ZORIONDU – ANIMOAK EMAN – UMOREA ERABILI – IRONIA ERABILI – INTERJEKZIOAK SARTU – BOKATIBOA ERABILI (hasieran edo makulu gisa) – AGINDUA / AHOLKUA EMAN – HIZKUNTZARI BERARI BURUZ HITZ EGIN 	<ul style="list-style-type: none"> – MODALIZATZEKO – ELKARTASUNA, ADISKIDETASUNA ADIERAZTEKO – TALDEKIDETASUNA, HERRIKIDETASUNA, KULTURKIDETASUNA – GAZTE KUTSUA EMATEKO – FORMULAIC DISCOURSE PURPOSES delakoa – SOLASKIDEA INTEGRATZEKO – SOLASALDIARI JARRAIBIDEA EMATEKO – METALINGUISTIKOA

Behin ikerketaren nondik norakoak azalduta, emaitzei emango diegu bide.

4. Emaitzak

4.1. Lehenengo ikerketa-galdera: Jakobsonek (1960) proposatutako hizkuntza-funtzioen sailkapena aplikagarria al da tartekako hitano-hiztunak hitanoa modu adierazkorrean erabiltzen duen kasuetan?

Esku batean gure corpusa eta bestean Jakobsonek (1960) zehaztutako hizkuntza-funtzioak hartuta, bi horiek ezkontzeko saiakera egin dugu, eta kategoria guztietako adibideak aurkitu ditugu. Jakobsonek zerrendatutako hizkuntza-funtzioen artetik gure corpusean gehien aurkitu duguna deitze funtzioa izan da (26/48) eta bere baitan dauden funtzio bokatiboa eta aginteraren (5/48) artean nabarmen ugariagoak izan dira mintzalaguna elkarrizketan integratzeko helburua daukaten adierazpen bokatiboak. Hona hemen horren adibide bat:

f1faf73f. Nik eztiot ezer komentatu oandik, bazpare 😊😊 hau goguaask
hiiiiii

2b4b3988. Yatedigooooo

f1faf73f. Aer taldeak zemuzz ta nola drna aprobaturkoegun hantxer eongo-
ogea 😊👊

f1faf73f. #eztaametxetan 😊

2b4b3988. Rt 😊😊😊😊😊😊😊😊

[GS008.26]

Aipatutako agintera forman eginiko adierazpide baten adibidea, berriz, hemen:

f1faf73f. Etzute erremediyoik 😊

40fda639. Ta maitasunakin gañeaaa ooooo 😊😊

40fda639. 😊😊😊😊😊😊

f1faf73f. Maitasunakin zer? 😊😊

40fda639. Friki deitzenazula nei bakarrik

f1faf73f. Ulertuet babua 😊

f1faf73f. Ironia puntu batekin zijun

40fda639. 😊

f1faf73f. Intzak intzak near 😊

[GS008.1]

Maila berean ez izan arren, presentzia nabarmena (13/48) izan dute funtzio emotiboa daukaten adierazpidetzat hartu ditugun hauen gisakoek:

f1faf73f. Zeee?

f1faf73f. Jajajajajajajajajajajaja

f1faf73f. Erraa botaeek

40fda639. Ni oso ikasle aplikatua naz ta

f1faf73f. Bengaaaa e

f1faf73f. Segi hortan

f1faf73f. Etzu ezta zuk xinixten

40fda639. 😊😊

f1faf73f. 😊😊😊😊

40fda639. Buaa tuu esnatuna oaintxe siestatik ta eakit ezta zein nazen

40fda639. Ta 6tan entrena dakat 😊

f1faf73f. 😊😊😊😊😊😊😊😊

f1faf73f. Hau duk hau jajajja

[GS008.6]

Horiez gain, maila apalagoan bada ere (4/48), funtzio metalinguistikoa daukaten elkarrizketa zatiak ere identifikatu ditugu:

f1faf73f. Diñaan? Jajajajajaja haundiyaa. Maite **haut** dela esangonuke e, jajajajajaja hau moxola paria

6c4d8999. Esssk eeaakaat putaaiiddeeikkaan tiio 😊😊 ♀

f1faf73f. Diñan= dizut

f1faf73f. Haut= zaitut

6c4d8999. Miyeesker

6c4d8999. Baliagaarriia izaango daa

f1faf73f. Esaa jajajaj

[GS008.45]

Erreferentzia funtzioan erabilitako adierazpideak ere aurkitu ditugu (3/48):

2b4b3988. Nik geo siestatxoo ta ale

f1faf73f. Ongi itentzu jajajja

f1faf73f. Nik atzo krixtona botanian karkar

2b4b3988. Karkarkaaarrrrrr 😊

[GS008.28]

Baita funtzio fatikoa zeukaten adierazpenak ere (3/48):

2b4b3988. EIIllaaaaa ondopaxxxx
f1faf73f. Zaankiuuu garmeeennn! **Eongogatxik**
2b4b3988. Baii
[GS008.27]

Eta funtzio poetikoa daukan adierazpidetzat hartu dugu honako kasua:

f1faf73f. Mikel nun **hago?**
958862ed. Zer larretan
958862ed. Ur epeleko artzaia
f1faf73f. Mendi hegalegan gota
f1faf73f. Ostia ze gaizki idatzieten☺
406606ee. Segi lota
958862ed. Oroitzapen den gerora
f1faf73f. Ihesetan joan **intzana**
958862ed. Mendi hegaletan gora
[GS008.12]

Gure corpusean hika egindako adierazpenak sailkatzeko estreinako saia-keran Jakobsonen (1960) hizkuntza-funtzioen sailkapena hartu dugu oinarri eta sailkapen horretako kategoria guztien adibideak aurkitu ditugun arren, bereziki deitze funtzioa eta funtzio emotiboa helburu duten esapideak dira gehien erabili direnak. Horrekin batera, esan behar da «hi» izenordaina eta adizkiren bat hitanoan erabili arren, aztertutako subjektuak ez dituela perpaus bereko gainerako adizkiak hitano alokutiboan erabiltzen. Segidan, kode-aldaketak sailkatzeko proposamenak oinarri hartuta lortu ditugun emaitzen berri emango dugu.

4.2. **Bigarren ikerketa-galdera: kode-aldaketen nolakotasuna eta arrazoiak zehazteko egin izan diren sailkapen-proposamenak aplikagarriak al dira tartekako hitano-hiztunak hitanoa modu adierazkorrean erabiltzen duen kasuetan?**

Atal teorikoan ikerketa-galdera honekin lotutako adierazpenak oinarri hartuta, eta metodologiaren atalean aurkeztutako sailkapena baliatuz, az-

tertutako corpusean aurkitu ditugun hitanoaren erabilera-kasuak erakutsiko ditugu jarraian, gehien erabili diren kasuetatik gutxien erabili direnetara.

Hitanoa maizen erabili den kasua bokatiboa (deitze funtzioa) izan da (21/48), nolabait solaskidea elkarrizketan integratzen duena. Batik bat makulu gisa erabili da, esaldiaren amaieran:

8b59ad44. Baa ez da ezer geatzeenn ee
 8b59ad44. 3
 8b59ad44. Aстетxooo
 8b59ad44. Taaaa farroon
 f1faf73f. Ta aze hiru..
 8b59ad44. Zeatiik?
 f1faf73f. Eternidadebat
 f1faf73f. Asako ikasiberdet
f1faf73f. Ematedu ni re medizinan sartunazela **hi**
 8b59ad44. 😊😊😊😊
 8b59ad44. Keebaa nik partzialak ya indituutt😊
 f1faf73f. Nik bateonbat biño bah, oan tokatzea okerrena
 8b59ad44. Animooo👊👊
 [GS008.10]
 16b6b686. Mutxa agua veo yo...😊
 01b657f4.
 406606ee. Rt
 f1faf73f.
 416de847. Zer da?
f1faf73f. Hauek hola ta gu albergetik atea eziñin **hi**
 f1faf73f.
 f1faf73f. Honen iguala
 2b4b3988. Ezbaet ez bestia
 416de847. Pues eztare ezin det😊
 [GS008.14]

Baina esaldiaren hasieran ere erabili izan da:

f1faf73f. **Hi** garmen, bertsuak kusteaa guzela e
 f1faf73f. Trankii txo
 f1faf73f. Gaueako parrandarako abandonatua utzinaute😊

b33c8fbf. Aaaa baña intentziyua bazenekan ordun
 b33c8fbf. Atzo gabian e bertsuak ez?? 😊
 f1faf73f. Intentziyuaa bai, olentzero bezela biño..
 [GS008.29]

Hurrengo maiztasun kopuru altuenean, fosiltze edo finkatze bidean doazela iruditu zaigun esapideetan erabili da hitanoa (17/48). Prozesu hori continuum moduan ikusten dugu, eta identifikatutako esapide guztiak ez ditugu maila berean ikusten. Hauek dira, esate baterako, prozesu horretan finkatetik hurbilen ikusten ditugun zenbait esapide:

eae08359.
 f1faf73f. Etzaa ne lengusua o? 😊
 eae08359. Mmmm
 eae08359. Cold fountain
 f1faf73f. Erkiba
f1faf73f. Geo eongogatxik
 eae08359. Eongo **gattun** bai
 [GS008.35]
 eae08359. Etxea deitu dute, ta bueno, ez dakigu 😊
 f1faf73f. Erki
 eae08359. Ba bai...
 f1faf73f. Galdetzia etzaie okurritu ez?
 eae08359. Eske ama etzen gotzen biyek aurkeztu nittula
f1faf73f. Hau dun hau.. 😊
 f1faf73f. Beno, ne amak etzun jakingo ezta aurkeztu nintzala asike
 eae08359. Bueno jakin bazekin biño ezta kontutu momentuan
 eae08359. Edo etzekiyen bestiak... ezdakit
 [GS008.37]

Finkatzeko aukerarekin, baina oraindik egiteko bide gehiago daukaten esapidez hartu ditugu honako hauen gisakoak:

eae08359. Bueno, oain eantzun
 f1faf73f. Zer
 eae08359. Zuria da?
 f1faf73f. Nik idatziut bai
 eae08359. Uooo 🙌🙌🙌

f1faf73f. Zerdek? 😊

eae08359. Deus

eae08359.

eae08359. Erra letra 🖐🖐🖐🖐

f1faf73f. Yaa, leno kusiut

eae08359. Ta? Ona iruitzeizu?

[GS008.36]

Orain arte aipatutakoak baino maiztasun gutxiagorekin egin arren, agintera erabiltzeko edo aholkuak emateko ere erabili izan du hitanoa gure parte-hartzaileak (6/48). Hona hemen agintera adierazteko hitanora jotzen duen adibide bat:

eae08359. To pakia

f1faf73f. Eskertuzan bai 😊

[GS008.38]

Guk aztertutako corpusean, hitanoa erabili izan den ohiko beste testuinguru bat da solaskide batek aurretik beste solaskideak esandakoarekiko kontrakotasuna edo zalantza adierazteko erabiltzea (5/48). Nolabait, aurrekoak esandakoarekiko distantzia markatzeko-edo. Honako hau litzateke kontrakotasuna adierazteko hika egiten den kasu baten adibidea:

f1faf73f. Haze prexko mendizabal?

958862ed. Prexko es poko!

958862ed. Nos van a cortar los dedos!

f1faf73f. 😊😊😊😊😊😊😊😊

f1faf73f. Biñoñoño, **hi** euskalduna al **haiz**? Ze **izangottuk** 6gradu xixtrin gutzako?

958862ed. 6gardu xixtrin???????????

958862ed. Ezinttut behatzakkk muiitttu

f1faf73f. 😊😊😊😊😊😊😊😊

f1faf73f. Floja zikiñaak jajajja

[GS008.33]

Hitanoari buruz hitz egiteko hika erabili duen kasurik ere (metalinguistika) utzi digu gure parte-hartzaileak (3/48). Arestian erabilitako pasarteak argi erakusten du ezaugarri hori:

f1faf73f. Diñaan? Jajajajajaja haundiyaa. Maite **haut** dela esangonuke e, jajajajajaja hau moxola paria

6c4d8999. Esssk eeaakaat putaa iiddeekkaan tiio 😊😊 ♀

f1faf73f. Diñan= dizut

f1faf73f. Haut= zaitut

6c4d8999. Miyeesker

6c4d8999. Baliagaarriia izaango daa

f1faf73f. Esaa jajajaj

[GS008.45]

Parte-hartzaileak abestietako hitzak ahotan hartuz hitanoa erabili du kasuren batean (1/48). Lehen ere erakutsitako adibidea da hau:

f1faf73f. Mikel nun hago?

958862ed. Zer larretan

958862ed. Ur epeleko artzaia

f1faf73f. Mendi hegalegan gota

f1faf73f. Ostia ze gaizki idatzieten 😊

406606ee. Segi lota

958862ed. Oroitzapen den gerora

f1faf73f. Ihesetan joan intzana

958862ed. Mendi hegaletan gora

[GS008.12]

Eta, amaitzeko, ironia kutsuko esaldi batean ere hitanoa erabili du:

f1faf73f. Hoi bai dukela hoi gaztelera bikaina 🍀😊

5090c6e3. Flipatu itezu ee

5090c6e3. Esaldi horrekin amesten uzteizut 😊

f1faf73f. Gehiegi 😊 oixx aze ohorea 😊

[GS008.44]

Azpiatal honen hasieran esan bezala, lan honetan aztertu dugun corpusean aurkitutakoen azterketa deskriptiboa aurkeztu dugu aurreko lerroetan. Hitanoa gehien erabili den kasua bokatiboa izan da, bereziki makulu gisa, solaskidearen arreta bereganatzeko edo. Horrekin batera, fosiltze edo finkatze bidean doazela iruditu zaigun esapideetan ere maiz erabili da hitanoa guk aztertutako corpusean.

Horiez gain, maiztasun apalagoan izan arren, beste zenbait kasutan ere erabili izan da hitanoa: beste solaskideak esandakoarekiko kontrakotasuna adierazteko, aginduak emateko, abestietako hitzak errepikatzeko, hitanoari berari buruzko iruzkin metalinguistikoak egiteko edota ironia kutsuko adierazpenak egiteko.

5. Ondorioak

Azterlan honetan planteatutako ikerketa-galderei erantzunak ematen saiatu gara. Lortutako emaitzek gure jakin-mina erabat ase ez duten arren, bide bat urratzen hasi gara, interesa leukakeen edonori etorkizunean bide horri jarraipena emateko aukera eskainiz.

Hitanoa ikergai hartuta, lan honen erronka nagusiak bi izan dira: batetik, hitano-erabiltzaile profil berri bati arreta jartzea eta, bestetik, hitanoari orain arte begiratu ez zaion angelu batetik begiratzea. Bi helduleku horiek uztartuta ikusitakoen berri eman dugu hemen.

Zenbait kasutan pertsona batek bere diskurtsoa zuka eraikitzen du, baina gerta liteke momentu jakin batzuetan hitanoa erabiltzea (adibidez, pertsona hori ohiko hitano-erabiltzailea ez delako edo solaskideak hika ez duela egiten badakielako). Horren atzean egon litekeena zer den ezagutu nahi izan dugu, teoriarik aipatu dugun Boztepek (2003) azaldutako ideia abiapuntu hartuta: kode-aldaketa ez dela iritzira egiten, baizik eta puntu zehatzetan gertatzen dela. Gure kasuan kode-aldaketei ez, baizik eta tratamendu-aldaketei begiratu diegu, Boztepek (2003) esandakoekin bat eginez eta gure eremuan aplikatzen ahaleginduz.

Azterlan hau egiteko bi prisma baliatu ditugu: Jakobsonen (1960) hizkuntza-funtzioen sailkapena eta kode-aldaketa moten sailkapenak. Eta, biek ala biek, puntu berera eraman gaituzte. Zuka ari den pertsona batek sare sozialetako bere diskurtso pribatuan tartekako tratamendu-aldaketa adierazkorra egin eta hitanora jotzen duenean, nagusiki bi modutara erabiltzen du: lehenengo ikerketa-galdera kontuan hartuta, Jakobsonen (1960) *deitze funtzioa* deitu zion horren baitan hizlariak solaskidea elkarrizketan

integratzeko erabiltzen duen forma bokatiboen bidez eta *funtzio emotiboa* izendatu zuen horrekin, mintzalariaren sentipenak adieraziz; bigarren ikerketa-galdera kontuan hartuta, makulu-lanetan (forma bokatiboen bidez) eta fosildutako esapideak erabiliz.

Bildutako emaitzak ez dira harrigarriak izan. Atal teorikoan ikusi dugunez, hitanoa beren hizkuntza-errepertorioan guztiz txertatuta egon ez arren, tratamendu hori tarteka erabiltzeko ohitura daukatengana ohikoena da egindako edo fosildutako esamoldeetan erabiltzea (Azkue 2000; Beitia 2017; Etxabe eta Garmendia 2003; Etxaniz 2001). Horrez gain, solaskidea elkarrizketan integratzea ekartzen duen forma bokatiboen presentzia ere nabarmena da. Bibliografiaren azterketan ez dugu horri buruzko aipamenik aurkitu, agian orain arte hitanoari ez zaiolako ikuspuntu honetatik begiratu, baina erabilitako kasuen maiztasuna kontuan hartuta, aurrera begira aztertzea mereziko lukeen fenomeno izan daitekeela deritzogu.

Beraz, nagusiki bi modutara egiten du gure parte-hartzaileak tartekako tratamendu-aldaketa adierazkorra: «hi» izenordaina makulu gisa erabiliz (deitze funtzioarekin) eta egindako esapideak erabiliz (funtzio emotiboarekin). Hori da aurkeztutako ikerketa-galderei erantzunda ikusi ahal izan duguna. Baina informazio hori edukitzeak zertarako balio digu? Batetik, hitanoaren nondik norakoak hobeto ezagutzeko, eta hitanoaren erabileraren atzeko motibazioetan sakontzeko; bestetik, hitanoa biziberritzeko egitasmoetan kontuan hartzeko moduko alderdia da. Halakorik martxan jarri nahi izanez gero, interesgarria izan liteke berezko hika-hiztuna ez den profil batek hitanoa bere errepertorioan sartzeko biderik leunenak zein diren ezagutzea. Izan ere, zenbaitek iradoki izan dute, hikako formen galeraren aurrean, forma sinpleak bakarrik erabiltzen hasi eta pixkanaka paradigma osatzen joatea komeni dela (Beitia 2017; Gaminde 1984). Dena den, horrek bere aurkia eta ifrentzua eduki ditzake: hizkuntza baten zenbait elementu modu errazean erabiltzeko formulak eskaintzea baliagarria izan liteke hizkuntza bat edo, kasu honetan, hizkuntza baten baitako tratamendu bat norbaiten hizkuntza-errepertorioan sartzeko. Pixkanaka aurrera egin ezean, ordea, oinarriko formatik harago joan ezean, erabilera nolabait «folkloriko»an geratzeko arriskua luke hitanoak.

Lan honen mugei begira jarrita, alde batetik, sailkapen-zerrendak erabiltzeak berak dakartzanak identifikatu ditugu; beste aldetik, ikerketa zehatz honekikoak. Sailkapen-zerrendak erabiltzeari dagokionez, ikusi dugu sailkapen hertsiek beren argi-ilunak dauzkatela: batetik, azterketa zehatz eta bateratuak egiteko aukera ematen dute; baina, bestetik, batzuetan ez da erraza izaten kategorizatu nahi diren elementu guztientzako kategoria ego-kiak edukitzea edo elementuak kategoria bakarrean sartzea. Ikerketa zehatz honi dagokionez, hemen aurkeztu dugun lana, batetik, kasu zehatz baten azterketa da eta, bestetik, hitanoa orain arte erabili gabeko ikuspuntu batetik aztertzeke lehen ahalegina; gaian sakontzea bainoago, aurrera begira gai honetan egokitasunez sakontzeke lehen urratsa. Mugak agerikoak dira, guztietan nabarmenena corpusaren urritasuna izaki. Interesgarria izango litzateke hika-hiztun profil gehiagoren ekarpenak aztertzea, hemen aurkeztutako metodologiarekin emaitza emankorrak lortze aldera; bereziki, nahiz eta tartekako hika-hiztuna baino ez izan hitanoa maizago erabiltzen duena, edota ohiko hika-hiztuna izanda zukako elkarriketetan tarteka hitanora jotzen duena.

Dena dela, benetan jakin nahiko genukeena da profil honetako hika-hiztun baten kasuan hitanoak zein funtzio betetzen duen; hots, hitanora zergatik eta zein helbururekin jotzen duen. Auzi horretan aztarrikatzeko ezinbestekoa iruditzen zaigu ikerketa kualitatiboa egitea, ez baitakigu hiztun bakoitzarentzat zein balio konnotatibo daukan hitanoak. Baina ikerketa kualitatiboa egiteak ere ez du konplexutasunik falta.

Aurrera begira egin daitezkeen ikerketetan pentsatzen jarrita, uste dugu ordenagailu bidezko komunikazioaren eremuan ikusitakoak baliagarriak izan daitezkeela orriotan aurkeztu dugun gisako ikerketa baterako. Aztertutako testuen jatorria kontuan hartuta, hasieratik ikusi genuen CMCen ikuspuntutik aztertu zitekeela, baina erabaki genuen kasu honetan gure helburua ez zela hainbeste testuinguru horretan erabiltzen zen hizkuntza aztertzea (beste ikerketa batzuetan hori egin dugun arren, ikus: Cenoz & Bereziartua 2016; Bereziartua 2017), baizik eta ezaugarri jakin baten erabilerara ikertzea, hitanoa, hain zuzen ere. Horretarako marko baliagarriak iruditu zitzaizkigun ikerketarako erabili ditugunak. Baina aurrera begira kontuan hartzeko eremu bat izan daitekeela iruditzen zaigu CMCena. Besteak

beste, Perezen eta Zulaikaren (2016) lanek erakutsitakoak ezagututa. Euskal gazteek txatetako mezuetan adierazgarritasuna lortzeko erabili zituzten osagaiak ikertu zituzten bi ikertzaileek eta honako hau aipatzen zuten ondorioetan: «Adierazgarritasunari dagokionez, euskal gazteek Tusónen (1996) funtzio autoespresiboaren, sintonia bilatzeko funtzioaren, eta Jakobsonen funtzio adierazkor, konatibo, fatiko eta poetikoaren erabilera sortzaile eta baliagarria egiten dutela ikusi dugu» (Perez & Zulaika 2016: 129).

Lan honetan hizkuntza-funtzioen eta kode-aldaketen eremuei begira jarri gara itsasargi baten bila, eta ikusi dugu abiapuntu aproposak izan daitezkeela tartekako tratamendu-aldaketa adierazkorra hobeto ulertzeko. Hala ere, gure ikergai den hitanoak berriazko sailkapen bat eskatuko luke. Hika-hiztun ororentzat sailkapen baliagarria izateko, ordea, corpus handiagoa behar ko litzateke, profil desberdinekin, eta, ahal izatera, hitanoa pixka bat gehiago erabiltzen duten parte-hartzaileen ekarpenekin. Dena dela, aurrez esan bezala, ikerketa hau erronka gisa hartu dugu eta hitanoari oraindik heldu gabeko angelu batzuetatik heltzen saiatu gara.

6. Erreferentziak

ALBERDI, Xabier (1993). «Hika tratamenduaren balore sozio-afektiboak». *FLV*, 64: 425-442.

——— (1994). «Hitanoa non eta nork erabiltzen duen». *Euskera*, 39: 983-993.

——— (1996). *Euskararen tratamenduak: erabilera*. Iker 9. Bilbo: Euskaltzaindia.

ANDROUTSOPOULOS, Janis (2013). «Code-switching in computer-mediated communication», in Susan Herring, Dieter Stein & Tuija Virtanen (arg.), *Pragmatics of Computer-Mediated Communication*. De Gruyter Mouton, 667-694.

APPEL, René & MUYSKEN Pieter (1987). *Language Contact and Bilingualism*. Londres: Edward Arnold.

AUER, Peter (1984). *Bilingual conversation*. Amsterdam: John Benjamins.

——— (1988). «A conversation analytic approach to codeswitching and transfer», in Monica Heller (arg.), *Codeswitching: Anthropological and sociolinguistic perspectives*. Berlin: Mouton de Gruyter, 187-213.

——— (1995). «The pragmatics of code-switching: A sequential approach», in Lesley Milroy & Peter Muysken (arg.), *One speaker two languages: Cross-disciplinary perspectives on code-switching*. New York: Cambridge University Press, 115-135.

AZKUE, Xabier (2000). *Hitanoa Zumaian*. Zumaia: Zumaiko Udala.

BEITIA, Iñigo (2017). «Tokanoka tribua. Eskoriatzako gazteak eta hitanoa: uste, balore eta jarrerak». *BAT Soziolinguistika Aldizkaria*, 103: 139-166.

BEREZIARTUA, Garbiñe (2017). «Berehalako mezularitzan erabilitako hizkuntza: ezaugarriak eta erabiltzaileen pertzepzioak». *Tantak*, 20-1: 27-52.

——— & MUGURUZA, Beñat (2021). «Basque informal talk increasingly restricted to men: The role of gender in the form of address *hika*». *Journal of Language and Linguistic Studies*, 17-1: 185-202.

BLOM, Jan-Petter, & GUMPERZ, John (1972). «Social meaning in linguistic structure: Code-switching in Norway», in John Gumperz & Del Hymes (arg.), *Directions in sociolinguistics*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 407-434.

BOZTEPE, Erman. (2003). «Issues in code-switching: Competing theories and models». *Working papers in TESOL & Applied Linguistics* 3.

CAPARAS, Pilar & GUSTILO, Leah (2017). «Communicative aspects of multilingual code switching in computer-mediated communication». *Indonesian Journal of Applied Linguistics*, 7-2: 349-359.

CENOS, Jasone & BEREZIARTUA, Garbiñe (2016). «Is instant messaging the same in every language? A basque perspective». *Reading and Writing*, 29-6: 1225-1243.

DE RIJK, Rudolf P.G. (1991). «Familiarity or solidarity: The pronoun *hi* in Basque». *RIEV*, 36: 373-378.

ETXABE, Karmele & GARMENDIA, Larraitz (2003). *Zaldibiako euskara. Bertako bizimodua, ohiturak eta pasadizoak*. Zaldibia: Zaldibiako Udala.

ETXANIZ, Pello (2001). «Tratamenduen bilakaera, to eta no». *FLV*, 87: 225-234.

GAMINDE, Iñaki (1984). *Aditz etikoa*. Bilbo: AEK.

GARDNER-CHLOROS, Penelope (1991a). *Language selection and switching in Strasbourg*. Oxford: Oxford University Press.

——— (1991b). «Ni tu ni vous: principes et paradoxes dans l'emploi des pronoms d'allocution en français contemporain». *Journal of French Language Studies*, 1-1: 139-155.

GUMPERZ, John J. (1982). *Discourse strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.

HOFFMANN, Charlotte (1991). *An introduction to bilingualism*. New York: Longman.

JAKOBSON, Roman (1960). «Linguistics and Poetics», in Thomas Sebeok (arg.), *Style in Language*. Cambridge: MIT Press, 350-377.

LABOV, William (1971). «The notion of 'system' in Creole languages», in Dell Hymes (arg.), *Pidginization and creolization of languages*. Cambridge: Cambridge University Press, 447-472.

MCCLURE, Erica & MCCLURE, Malcolm (1988). «Macro- and Micro-sociolinguistic Dimensions of Code-switching in Vingard (Romania)», in Monica Heller (arg.), *Codeswitching: Anthropological and Sociolinguistic Perspectives*. Berlin: Walter de Gruyter, 25-51.

MONTES-ALCALÁ, Cecilia (2007). «Blogging in Two Languages: Code-Switching in Bilingual Blogs», in Jonathan Holmquist, Augusto Lorenzino & Lotfi Sayahi (arg.), *Selected Proceedings of the Third Workshop on Spanish Sociolinguistics*. Somerville, MA: Cascadilla Proceedings Project, 162-70.

MUGURUZA, Beñat & BEREZIARTUA, Garbiñe (2020). «Transmisioaren eragina hitanoaren osasunean: Azeptiko hiru belaunaldiren azterketa», in Iñaki Camino, Xabier Artiagoitia, Irantzu Epelde & Koldo Ulibarri (arg.), *Eibartik Zuberoara euskalkietan barrena. Koldo Zuazori gorazarre*. Bilbo: Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen Zerbitzua, 545-564.

MUÑO, Inma (2002). «Zergaitik eta zertarako erabiltzen ditugu euskara eta gaztelera solasaldi berean?» *BAT Soziolinguistika Aldizkaria*, 42: 53-63.

NISHIMURA, Miwa (1997). *Japanese/English Code-switching—Syntax and Pragmatics*. Peter Lang, New York.

PEREZ, Elixabete & ZULAIKA, Esther (2016). «Adierazgarritasun zantzuak euskal gazteen txatetan». *Gogo*, 14: 105-130.

ROMAINE, Suzanne (1989). *Bilingualism*. Oxford: Basil Blackwell.

SAVILLE-TROIKE, Muriel (1986). *The ethnography of communication: An introduction*. Oxford: Basil Blackwell.

YANKOVA, Diana & VASSILEVA, Irena (2013). «Functions and Mechanisms of Code-Switching in Bulgarian Canadians». *Études Canadiennes / Canadian Studies. Revue interdisciplinaire des études canadiennes en France* [Online], 74: 103-121.

ZENTELLA, Ana (1997). *Growing up bilingual*. Massachusetts: Blackwell Publishers Inc.

ZULAIKA, Esther (2019). «Kode-aldaketaren tipologia euskal gazteen txatetan». *Fontes Linguae Vasconum (FLV)*, 128: 339-357.

7. Eranskina

Hona hemen metodologiaren atalean aurkeztu dugun sailkapen-propoamenaren bertsio osatua. Bertsio honetan, aldagai gehienei buruz beste lan batzuetan esandakoak bildu dira; zenbait aldagairen kasuan ez dago erreferentziarik, aldagai hori autoreek ekarri dutelako zerrendara:

FORMA (ZER)
<p>ALDATU (GAIA, IKUSPUNTUA)</p> <ul style="list-style-type: none"> – (Auer 1988) <i>Topic change</i> – (Androutsopoulos 2013) <i>Switching to contextualize a shift of topic or perspective, to distinguish between facts and opinión, information and affect, and so on.</i> – (Muñoa 2002) Gai batetik bestera mugitzea edo hizketagai berriak eranstea
<p>BEREIZI (EBIDENTZIAK ETA IRITZIA, INFORMAZIOA ETA AFEKTUA, LEHEN ETA BIGARREN MAILAKO INFORMAZIOA)</p> <ul style="list-style-type: none"> – (Androutsopoulos 2013) <i>Switching to contextualize a shift of topic or perspective, to distinguish between facts and opinión, information and affect, and so on.</i> – (Gumperz 1982) <i>Personalization versus objectivization: ikuspuntu pertsonalak eta objektiboak bereizteko.</i> – (Auer 1988) <i>Distinguishing various types of information in an utterance (for instance, «given» and «new», or «focus of contrast» and the rest of the contribution, to use Chafe's terms.</i> – (Auer 1988) <i>Sequential contrast: for instance, between an on-going sequence and a subordinated repair sequence, or side remark.</i>
<p>OSATU</p> <ul style="list-style-type: none"> – (Gumperz 1982) <i>Message qualification: esan nahi dena osatzeko (adibidez, ekintzak eta iritzia bereiziz).</i>

FORMA (ZER)
<p>JARRERA DESBERDINA ADIERAZI, AURREKOAK ESANDAKOARI KONTRAKOTASUNA EDO ZALANTZA ADIERAZI (DISTANTZIA)</p> <ul style="list-style-type: none"> – (Androutsopoulos 2013) <i>Switching to or from the interlocutor’s code to index consent or dissent, agreement and conflict, alignment and distancing, and so on.</i> – (Muñoa 2002) Esandakoa indartzea edo arbuizatzea.
<p>PERTSONA/AUDIENZA JAKIN BATI HITZ EGIN</p> <ul style="list-style-type: none"> – (Gumperz 1982) <i>Addressee specification</i> – (Caparas & Gustilo 2017) <i>To limit the intended audience.</i> – (Androutsopoulos 2013) <i>Switching to index one particular addressee, to respond to language choices by preceding contributions, or to challenge other participants’ language choices.</i>
<p>GAIAREN FORMALTASUNAREN ARABERA ALDATU (FORMALA/ INFORMALA)</p> <ul style="list-style-type: none"> – (Gumperz 1982: 66) <i>The tendency is for the ethnically specific, minority language to be regarded as the «we code» and become associated with in-group and informal activities, and for the majority language to serve as the «they code» associated with the more formal, stiffer and less personal out-group relations.</i> – (Auer 1988) <i>Change in mode of interaction (for instance, between a formal interview and a casual conversation, or between a move in a game and conversation).</i> – (Reyes 2010) <i>Situation switch: Gai zientifikoak eta ez-zientifikoak bereizteko.</i> – (Caparas & Gustilo 2017) <i>Talking about a particular topic.</i>
<p>INDARTU, ARGITU, ENFATIZATU</p> <ul style="list-style-type: none"> – (Androutsopoulos 2013) <i>Switching with repetition of an utterance for emphatic purposes.</i> – (Gumperz 1982) <i>Reiteration: argitzeko, indartzeko edo enfatizatzekeo</i> – (Caparas & Gustilo 2017) <i>Being emphatic about something.</i> – (Caparas & Gustilo 2017) <i>Repetition used for clarification.</i> – (Caparas & Gustilo 2017) <i>Clarification of the speech content.</i> – (Muñoa 2002) <i>Esapide jakin batzuek adierazkortasun handiagoa dute hizkuntza batean bestean baino.</i> – (Muñoa 2002) Esandakoa indartzea edo arbuizatzea.

FORMA (ZER)
<p>AIPATU</p> <ul style="list-style-type: none"> – (Gumperz 1982) <i>Quotations</i> – (Caparas & Gustilo 2017) <i>Quoting somebody else's statements.</i> – (Muñoa 2002) Aipamen zuzenak egitea.
<p>ABESTIETAKO HITZAK ERABILI</p> <ul style="list-style-type: none"> – (Androutsopoulos 2013) <i>Switching in order to perform culturally-specific genres such as poetry or joketelling.</i> – (Appel & Muysken 1987) <i>Poetic function</i>: hitz-jokoak eta txistekak egiteko erabiltzen denean; hizkuntza bera da helburu eta jolas-iturri.
<p>FOSILDUTAKO/FINKATUTAKO (EDO BIDE HORRETAN DOAZELA IRUDITU ZAIGUN) ESAPIDEAK ERABILI</p> <ul style="list-style-type: none"> – (Gumperz 1982) <i>Formulaic expressions</i> – (Montes-Alcalá 2007) <i>Tags</i>: adierazpide idiomatikoak (naturalak) edo ohiko hizkuntza-jokamoldeak esateko.
<p>EMOZIOAK ADIERAZI</p> <ul style="list-style-type: none"> – (Appel & Muysken 1987) <i>Expressive function</i>: norbere sentimenduak aditzera ematean datza, horrela bere norbanakotasuna azpimarratuz.
<p>AGURTU, TXANDA MANTENDU EDO ELKARRIZKETA AMAITU</p> <ul style="list-style-type: none"> – (Muñoa 2002)
ZORIONDU
ANIMOAK EMAN
UMOREA ERABILI
<ul style="list-style-type: none"> – (Muñoa 2002)
IRONIA ERABILI
<ul style="list-style-type: none"> – (Muñoa 2002)
INTERJEKZIOAK SARTU
<ul style="list-style-type: none"> – (Gumperz 1982) <i>Interjections</i> – (Caparas & Gustilo 2017) <i>Interjection (inserting sentence fillers or sentence connectors)</i>

FORMA (ZER)
BOKATIBOA ERABILI (hasieran edo makulu gisa)
AGINDU / AHOLKUA EMAN
HIZKUNTZARI BURUZ HITZ EGIN

FUNTZIOA (ZERTARAKO)
MODALIZATZEKO – (Androutopoulos 2013) <i>Switching to mark what is being said as jocular or serious, and to mitigate potential face-threatening acts, for example through humorous CS in a dispreferred response or a request.</i> – (Caparas & Gustilo 2017) <i>To soften or strengthen a request or command.</i> – (Muñoa 2002) Konnotazio negatiboak leuntzeko.
ELKARTASUNA, ADISKIDETASUNA ADIERAZTEKO
TALDEKIDETASUNA, HERRIKIDETASUNA, KULTURKIDETASUNA – (Caparas & Gustilo 2017) <i>Expressing group identity.</i>
GAZTE KUTSUA EMATEKO
FORMULAIC DISCOURSE PURPOSES – (Androutopoulos 2013) <i>Switching for formulaic discourse purposes, including greetings, farewells, and good wishes.</i>
SOLASKIDEA INTEGRATZEKO – (Appel & Muysken 1987) <i>Directive and integrative function: solaskidearen parte-hartzea lortzeko adierazpideak izango lirateke (estandarrak diren agurrak, ohikoak diren tratamenduak, agintera, harridurak edo galderak).</i>
SOLASALDIARI JARRAIBIDEA EMATEKO – (Appel & Muysken 1987) <i>Phatic function: komunikatzeko bideak irekita mantentzea du xede (ohiko bihurtutako elkarrizketahasierak nahiz -amaierak, solaskideari hitza ematea...).</i>
METALINGUISTIKOA – (Appel & Muysken 1987) <i>Metalinguistic function: darabilten hizkuntzari buruzko erreferentzia esplizituak egiten ditu solaskideak (hizkuntzaren erabilerarekiko edo arauetikiko jarrerak edo kontzientzia adieraziz).</i>